

<https://doi.org/10.31516/2410-5333.062.071>

УДК 378.147:02

В. І. Маслак

доктор історичних наук, професор, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, м. Кременчук, Україна
vimaslak2017@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2898-2400>

О. М. Тур

доктор наук із соціальних комунікацій, професор, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, м. Кременчук, Україна
oktur@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-8094-687X>

В. В. Шабуніна

кандидат філологічних наук, доцент, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, м. Кременчук, Україна
shabuninaviktoria@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-7957-3378>

КОНЦЕПЦІЯ ПІДГОТОВКИ БІБЛІОТЕЧНИХ ФАХІВЦІВ ЛЕВКА БИКОВСЬКОГО

Розкрито зміст навчальних програм курсів з книгознавства, бібліографії та бібліотекознавства видатного українського книгознавця Левка Биковського, які він викладав на початку 1930-х рр. на Вищих бібліотечних курсах при Варшавській публічній бібліотеці. З'ясовано, що тематичні розділи курсу укладено за єдиним дидактичним принципом. Підкреслено, що кожний розділ містить змістовну програму курсу та ґрунтовний список літературних джерел, а також методичні рекомендації з наукової організації праці, ергономіки тощо. Змістові модулі та тематичні блоки книгознавчої, бібліотекознавчої й бібліографічної складових навчальної програми свідчать про високий рівень теоретичної, практичної підготовки польських бібліотекарів у 1930-х рр. Висловлено припущення, що оволодіння запропонованими програмами було достатнім підґрунтям для успішної професійної реалізації випускника курсів.

Ключові слова: *бібліотечна освіта, книгознавство, бібліографія, бібліотекознавство, Варшавська публічна бібліотека, Левко Биковський.*

V. Maslak

Doctor of Historical Sciences, professor, Mykhailo Ostrohradskyi Kremenchuk National University, Kremenchuk, Ukraine

O. Tur

Doctor of Sciences in Social Communications, professor, Mykhailo Ostrohradskyi Kremenchuk National University, Kremenchuk, Ukraine

V. Shabunina

Candidate of Philological Sciences, assistant professor, Mykhailo Ostrohradskyi Kremenchuk National University, Kremenchuk, Ukraine

1 This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

LEVKO BYKOVSKYI'S TRAINING CONCEPT OF LIBRARY SPECIALISTS

Problem statement. Modern Ukrainian society is changing as a result of irreversible demographic, intellectual and cultural losses. The tasks of reconstruction and development of the country cause new challenges for the educational, scientific and industrial sectors. Resistance to Russian expansion requires innovations in information activities too. The transformation of the public role of library institutions is observed. There is a need to transform libraries into modern socio-cultural institutions that fully meet today's requirements of a society. The key to successful changes in the library industry is the improvement of its staffing and effective innovative management. This, in turn, requires a thorough analysis of the national and global experience of librarians.

The purpose of the research is to study the curricula on book studies, bibliography and librarianship, which were used in Librarianship higher course for librarians at the Warsaw Public Library.

The methodology of this study is based on a complex approach, that combines both general scientific and problem-specific methods. Among them there are methods of systematization, data processing, terminological analysis, generalization, as well as logical, descriptive, historical-genetic, and retrospective ones.

The results. The curricula on book studies, bibliography and librarianship, used in Librarianship higher course for librarians at the Warsaw Public Library, are concluded according to a single principle. Each course contains a curriculum and a thorough list of literary sources, as well as methodological recommendations on the scientific organization of work, ergonomics, etc. The curricula are divided into content modules and thematic blocks. The authors assume that mastering the proposed curricula was a sufficient basis for the successful professional implementation of the course graduate.

The scientific novelty of the study lies in a comprehensive study of the dynamics of the library field development and the librarians training experience with the aim of borrowing the best elements of it into the modern educational process and abandoning unsuccessful methods.

The practical significance lies in the attempt to focus attention on the training curricula for librarians at the Warsaw Public Library, developed by scientists of the Ukrainian diaspora, who in the period of the 20-30s of the XX century were the leaders of the library industry, since in the Soviet Union bibliography, like a number of similar educational courses, were in decline.

Conclusions. The analyzed brochure, despite its small volume, is quite informative. Its author emphasizes the need to write a textbook on library science and at the same time points out its practical significance for the scientific studies of graduate students, the effective work of librarians and their managers. In addition to the idea of librarians at that time, the brochure indirectly gives us information about the life and activities of Ukrainians in emigration, as well as the level of development of the centers of Ukrainianism, in particular in the city of Kalisz, illustrates the relations between the scientific communities of the Ukrainian diaspora and post-Soviet Ukraine. Any scientific papers containing extensive bibliographic lists serve as reference points for scientific research activities since, unfortunately, library funds suffer irreversible losses after the horrors of war.

Keywords: *library education, bibliography, library science, Warsaw Public Library, Levko Bykovskyy.*

Постановка проблеми. Повномасштабна російська агресія оголила велику кількість глобальних проблем, спонукавши до їх ґрунтовного аналізу та певних висновків:

- в українському суспільстві повністю розвіяно міф про велич російської культури;
- «руській мір» засвідчив свою нежиттєздатність, продукуючи нелюдів, для яких загальнолюдські цінності нічого не варті;
- український народ вчергове довів своє право на окремішність, самобутність, власну історію, державність, мову, культуру тощо;
- успіхам українців на інтелектуальному фронті сприяли ментальні відмінності, давні звичаї, традиції та практики в освітній, науковій і соціокультурній діяльності;
- у боротьбі проти російської агресії об'єдналися всі громадяни України, світова спільнота, державні й наукові установи, ЗСУ, Нацгвардія, Сили територіальної оборони, ЗВО, соціокультурні інституції, зокрема архіви, музеї, бібліотеки.

Війна поставила перед українською нацією неймовірно складні, але надзвичайно важливі завдання, які потребують консолідації зусиль мільйонів людей, тисяч установ, десятків міністерств, відомств і департаментів.

Сучасне українське суспільство змінюється внаслідок незворотних демографічних та інтелектуально-культурних втрат, зростає проблема долучення до активного суспільного життя людей з особливими потребами, психологічний стан соціуму потребує поширення традиції емпатії, завдання відбудови та розвитку країни зумовлюють нові виклики освітній, науковій галузям і промисловості, протистояння російській експансії потребує інновацій в інформаційній діяльності.

Актуальність теми дослідження зумовлена трансформацією суспільної ролі бібліотечних установ, необхідністю перетворення бібліотек на сучасні соціокультурні інституції, що повною мірою відповідають сучасним потребам. Слід зазначити, що йдеться не лише про національні чи регіональні наукові бібліотеки, а й про відомчі, сільські, освітянські. Прикладом вдалого перетворення селищної бібліотеки на поліфункціональний smart-простір може слугувати Центральна районна бібліотека ім. Олеса Гончара в смт. Козельщина (*У Козельщині відкривається сучасний Smart-простір*, 2022).

Запорукою успішних змін у бібліотечній галузі є вдосконалення її кадрового забезпечення та ефективний інноваційний менеджмент, що, водночас, потребує ґрунтовного аналізу вітчизняного й світового досвіду підготовки фахівців для бібліотечної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Усебічному вивченню динаміки розвитку бібліотечної галузі та практик підготовки працівників для бібліотечних установ з метою залучення кращого досвіду реалізації базових освітніх стандартів присвячені наукові розвідки таких дослідників, як Л. Бутко (Бутко та ін., 2020), Д. Василенко (2020), А. Гуменчук (2021), Л. Загородня (2016), Н. Коржик (Коржик, 2017), В. Маслак (2018), Ж. Осіковіч (2020), А. Соляник (2017) та ін. Водночас дослідження історичних витоків української бібліотекознавчої освіти не втрачає своєї актуальності, оскільки дозволяє довести її унікальність та європейськість векторів розвитку.

Мета статті – розкрити зміст та структуру концепції курсової підготовки бібліотекарів видатного українського книгознавця Л. Биковського.

Виклад основного матеріалу дослідження. Увагу авторів статті своєю ексклюзивною інформаційною цінністю привернула невелика брошура Л. Биковського «Книгознавство, бібліографія та бібліотекознавство» (1933), у якій він виклав зміст фахових дисциплін, які викладав в той час на вищих бібліотечних курсах, що були організовані в 1931–1932 рр. при Варшавській публічній бібліотеці і передбачали «45 двогодинних відчитів» (3 сучасні кредити – прим. авторів). Окрім навчальних програм курсів з книгознавства, бібліографії та бібліотекознавства, у брошурі вміщені змістовні списки джерел, методичні рекомендації з наукової організації праці, ергономіки тощо.

За реквізитами останньої сторінки відомо, що автор працював над навчально-методичним виданням з 5 серпня 1932 р. до 25 лютого 1933 р. (більш ніж піврічна праця над 30 сторінками тексту свідчить про ретельну та відповідальну роботу). Протягом березня-квітня 1933 р. в друкарні Українського товариства допомоги емігрантам з України в м. Каліш було видано 500 примірників цих навчально-методичних матеріалів. При цьому зазначено, що «Складав і ламав» Г. Куттнер (редагування, верстка, коректура – прим. авторів)», «Сторінку титульну проектував і складав» так само він; «Відбивав на машині Стефан Худзік» (Биковський, 1933).

Видання побачило світ у м. Каліш (не плутати з українським Калушем, що на Івано-Франківщині), яке розташоване за 236 км на захід від Варшави, належить до Великопольського воєводства і є одним із найстаріших міст Речі Посполитої (щонайменше з XIII ст. воно мало Магдебурзьке право). Після здобуття Польщею незалежності в Каліші створено табір для інтегрованих вояків Армії УНР, які започаткували центр українства за кордоном. Їх зусиллями організовано курси для малописьменних, історичні комісії, оркестри, хори, школа танцю, видавалися

часописи «Залізний стрілець», «Нове слово», «За Україну», «Джерело», «Військовий вісник», «Веселка». Крім того, у місті діяли літературно-артистичне товариство та культурний центр «Хата козака». Зважаючи на це, поява означеної брошури в Каліші є цілком закономірною.

Л. Биковський, перебуваючи з 1921 р. в еміграції, сам закінчив курси бібліотекознавства при Варшавській публічній бібліотеці (1921–1922 рр.), потім працював у цій бібліотеці, обіймаючи з 1928 р. посаду завідувача відділу комплектування, а в 1942–1944 рр. — директора бібліотеки.

Дітяч, розробляючи зміст вступу до книгознавства та бібліографії, базувався на науковому доробку чеського книгознавця Л. Жівного, у вступі до бібліотекознавства використовував напрацювання Л. Хавкіної. Програми трьох означених курсів укладено за єдиним принципом, вони містять змістові модулі та тематичні блоки, пронумеровані буквами й римськими цифрами (для нумерації тем використано арабські цифри), а також списки рекомендованої літератури.

«Вступ до книгознавства» містить шість тем і список літератури. Перша тема присвячена виникненню поняття «книгознавство» (бібліологія), друга розкриває історичний розвиток науки про книгу, де автор виокремлює добу бібліографії, добу бібліотекознавства та добу книгознавства (Биковський, 1933). Третя тема описує розвиток книгознавства в Україні, четверта — розглядає теорію книгознавства М. Лисовського. Найбільша за обсягом п'ята тема характеризує теорію книгознавства чеського вченого Л. Жівного. Під час вивчення цієї теми слухачі курсів ознайомлювались з основною термінологією, предметом, обсягом, завданнями та цілями курсу, а також із методологією й систематикою (принципами впорядкування друкованої продукції, технологіями виготовлення, зберігання, поширення текстів). За Л. Жівним, бібліологія поділяється на загальну (теоретична наука про графічні документи) та спеціальну (книгознавство), яка має «два відділи» — теоретичний і практичний.

Цікаво, що в тематичному модулі А до спеціальної віднесено фізичальну (оглядову — прим. авторів) бібліологію, яка охоплює книгу (документ) як об'єкт вивчення, знання про матеріали для друку й письма; палеографію (науку про історію письма та його еволюцію); неографію, до якої долучено каліграфію, стенографію, криптографію, семографію (значкове письмо)); історію друкарства, оснащення типографії; мімеографію (використання друкарської машинки); телеграфічне письмо. Слухачі також вивчали тевхологію (науку про оправи), аналізували документи (як друковані, так і рукописні), визначали їх автентичність, походження, вид, період створення (бібліологічна морфологія). Для

закріплення теоретичних знань були передбачені «відділи практичні»: слухачі опановували технології виготовлення письмен та друку, бібліологічну графіку, багатства мови («красне писання» — від слов'янського «красивий, гарний»), розвивали вміння виготовлення мап (картографія), оволодівали інтролігаторством (техніки виготовлення оправи, палітурки).

Другий підрозділ курсу розглядає книгу як організований агрегат і містить питання укладання описів, створення книжкових збірок, акцентує на музейних книгозбірнях. У ньому також висвітлено положення про бібліогеографію. Для формування практичних навичок передбачено виконання процесів каталогізації, опис бібліотечних фондів, особливостей функціонування музейних зібрань, порядок поширення та охорони книг. Цікаво, що слухачі ознайомились з принципами бібліотекономії, тобто принципами комплектування та організації бібліотечного фонду.

Третій підрозділ програми курсу присвячений питанням книгознавчої біології і містить знання про бібліопатології. Після вивчення цього матеріалу від слухачів потребувалось умінь орієнтуватися в шкідниках книг (письмових джерел загалом), методиках запобігання поширенню інфекційних захворювань за посередництвом книги.

Тематичний модуль «Б» надає уявлення про нефізикальну (або ідеологічну) бібліологію. Перший його підрозділ присвячений бібліопсихології, що вчить бібліотекаря орієнтуватися в психології автора і читача (практичні навички). Другий підрозділ модуля спрямовано на оволодіння слухачами статистичними методами, а також розуміння ними педагогічного, соціального та народногосподарського значення книги (бібліологія соціологічна).

Третій підрозділ, «Бібліологічне право», передбачає оволодіння знаннями з авторського і видавничого права, правилами цензури, а також орієнтування в «книгарських концесіях», розуміння поняття «обов'язкові примірники», ознайомлення з процедурою утилізації книг.

Четвертий підрозділ, «Книгознавство історичне і літературне», охоплює всі спеціальні галузі цієї сфери — від появи писемності до формування фондів бібліотек та їх каталожних описів.

П'ятий підрозділ модуля присвячено книгознавчій естетиці й передбачає вивчення технологій оздоблення як рукописних, так і друкованих текстів. Цікавим, на наш погляд, є питання бібліофільства. Доволі актуальна проблема нині — привчити молодь до бібліотеки, прищепити дітям любов до книги та читання, долаючи конкуренцію Інтернету. Сучасні бібліотекарі застосовують для цього різноманітні методи — від культурно-мистецьких заходів до пет- та каністерапії (pet — англ. «улюблена тварина», canis — лат. «собака»).

Завершує п'яту тему VI підрозділ, який репрезентує знання про книгознавчу логіку, систематику, таксономію. Від слухача потребується оволодіння різноманітними підходами до класифікації писемної продукції.

Заключна шоста тема книгознавчої навчальної програми висвітлює сучасний (на початок 30-х рр. XX ст. — прим. авторів) стан книгознавства, відзначає визначних діячів галузі, тенденції її розвитку, подає огляд найновіших публікацій, пропонує перелік профільних товариств, інститутів, шкіл, музеїв, бібліотек.

Список літератури складається з двох частин — «української» та «чужоземної». До переліку першої увійшли праці, видані українською й російською мовами (одна, присвячена українській бібліотеці після революції 1917 року, — французькою), видрукувані в Києві, Львові та Празі. Друга містить твори російських, радянських, литовських, польських і чеських авторів.

Аналізуючи «Вступ до книгознавства» як першу з трьох програм, які досліджуються, слід наголосити, що програма базувалася на системному підході до підготовки бібліотекарів, методика викладання поєднувала формування як теоретичних знань, так і практичних умінь і навичок (*hard skills* — англ. «жорсткі навички», за сучасною термінологією), наукова та освітня проблематика була достатньо розлогою й охоплювала найрізноманітніші галузі знань — від бібліотечного менеджменту до психології та вірусології. Можемо припустити, що оволодіння цією програмою мало стати достатнім підґрунтям для успішної професійної реалізації випускника вищих бібліотечних курсів.

Програма курсу «Вступ до бібліографії» містить чотири змістові модулі (А, Б, В, Г), кожен з яких складається з декількох тем.

Модуль А, «Загальне», містить такі теми, як-от: «Походження поняття “бібліографія”», «Бібліографія та книгознавство», «Історичний розвиток бібліографії» (серед підрозділів — бібліографія як уміння, як наука про книгу, як частина книгознавства), «Історія української бібліографії» (серед етапів — зусилля індивідуальні, приватно-колективні й державні), «Теорія бібліографії Л. Жівного» (докладний аналіз концепції чеського науковця), «Бібліографія та бібліотекознавство», «Бібліографія та організація умової праці» (роль бібліографії в інтелектуальній діяльності).

Модуль Б, «Теорія бібліографічного опису», складається з таких тем: «Теорія бібліографічного описування», «Підготовка до описування», «Практика описування», «Загальні правила описування» (транслітерація, редагування запису, бібліографічні прикмети в описовій практиці), «Спеціальні правила описування» (стосуються специфічних носіїв інформації: часописів, статей, їх фрагментів, рукописів, стародруків,

мап, нот, листівок («Летючок»), витворів мистецтва), «Прикладні методи описування» (окреслено бібліографічний, бібліотечний, архівний, книгарський, видавничий і скорочений методи). На думку авторів, доцільно було б поміняти місцями третю та шосту тему.

Наступний модуль В, «Теорія бібліографічного спису», розпочинає тема «Теорія спорудження (складання) бібліографічних списів» (каталог, список, реєстр, покажчик). На наш погляд, у цій темі найцікавішою є проблема складання бібліографічного списку за обмеженою кількістю ознак. Друга тема, «Історичний розвиток та сучасний стан техніки складання списів», охоплює вавілоно-асирійську техніку, греко-римську, середньовічну, Нового часу (за К. Геснером), XIX століття та сучасну. Третя тема, «Списи, складені на підставі поокремих прикмет», привертає увагу визначенням структури каталогу та індексів, методики укладання каталогів (предметний, систематичний, хронологічний, ономастичний (прізвища авторів), титуловий, друкарів, видавців, рукописів, стародруків, оправ). У темі «Списи, складені на підставі кількох прикмет» наведено характеристики перехресного каталогу, енциклопедичного та ін. П'ята тема, «Техніка складання списів», цікава поданням різних технік. У шостій темі, «Організація праці списової», наводиться перелік бібліографічних установ та описується процедура державної реєстрації авторських творів.

Останній, четвертий модуль Г, «Перегляд бібліографічних списів», складається з трьох тем: «Загальні уваги», «Форми опрацювання бібліографічних списів» (розробниками програми виокремлено форми, як-от: реєстраційна, рекомендаційна, критична, анотаційна, біжуча, ретроспективна, краєзнавча), «Перегляд джерел» (бібліографічні списи, книгарські, бібліотечні каталоги, часописи, наукові праці, енциклопедії). Порівняно з першою програмою, список літератури є більш розлогим і має той самий структурний поділ на українську та чужоземну.

Таким чином, навчальна програма «Вступ до бібліографії» має історичну цінність з точки зору методики викладання генези, теорії та практики бібліографування, оцінки тогочасних уявлень про систему каталогів і картотек бібліотеки, правила їх ведення.

Навчальна програма Л. Биковського «Вступ до бібліотекознавства» містить чотири змістові модулі (А, Б, В, Г). Модуль А, «Загальне», охоплює дев'ять тем: «Походження терміна “бібліотекознавство”», «Бібліотекознавство та книгознавство», «Історичний розвиток бібліотекознавства», «Історичний розвиток і сучасний стан українського бібліотекознавства», «Дефініція бібліотекознавства», «Предмет та обсяг понять “бібліотекознавство”; “бібліотека”», «Цілі та завдання бібліотекознавства», «Методи бібліотекознавства», «Систематика: вступ

(загальне), бібліотекографія, бібліотекономія, новіші течії в бібліотекознавстві».

Найбільшим за обсягом є модуль Б «Бібліотекографія», що охоплює теми, як-от «Походження терміна “бібліотекографія”», «Бібліотекографія та бібліотекознавство», «Історичний розвиток бібліотекографії загальної та української», «Дефініція бібліотекографії», «Предмет та обсяг бібліотекографії», «Її завдання та цілі», «Методи бібліотекографії», «Систематика матеріалу». Остання тема передбачає доволі ґрунтовне вивчення історії бібліотек, їх типів, описів, географії, статистики, фінансування, бібліотечного законодавства, бібліотечної політики, бібліотекарства як спеціальності, зокрема професійної підготовки, «вишколення», професійних спілок та з'їздів.

Інформаційно насиченим є модуль В «Бібліотекономія». Традиційно, перша тема «Походження терміна “бібліотекономія”», друга — «Бібліотекономія та бібліотекознавство», третя — «Історичний розвиток бібліотекономії загальної та української», потім — «Дефініція бібліотекономії», «Предмет та обсяг бібліотекономії», «Її завдання та цілі», «Методи бібліотекономії та наукова організація праці», а далі цікавіше — «Систематика: а) бібліотекономія загальна та спеціальна, б) бібліотекономія аналітична та синтетична. Наступна, дев'ята тема, є логічним продовженням попередньої та розкриває поняття «Бібліотекономія загальна». Ця тема є ключовою в модулі, оскільки всебічно торкається питань заснування бібліотечних установ, як-от: вибір місця, облаштування приміщень, управління, кадрове забезпечення, посадові обов'язки, ергономіка, діловодство, нормативні документи, фінанси, формування книжкових фондів, спрощення доступу читачів до книг, планування діяльності та форми звітності. Серед джерел поповнення книгозбірень названі купівля, отримання обов'язкового примірника, обмін, дарування. Окрім читальні, у бібліотеці існували «випозичальні», передбачалося створення інформаційно-бібліографічних відділів. Десята тема, «Бібліотекономія спеціальна», пропонувала її поділ на галузі залежно від виду бібліотеки та носія інформації. Одинадцята тема, «Бібліотекономія аналітична та синтетична», розглядала окремі бібліотекономічні складники, а також їх сполучення в організації різних видів бібліотек.

Останній модуль Г, «Новіші течії в бібліотекознавстві», передбачав опанування слухачами курсів таких тем:

1. *Поширення й поглиблення обсягу діяльності сучасної бібліотеки як освітньої та наукової установи.* На нашу думку, важливо, що наголошується не лише на інформативній функції бібліотеки, а й на освітньому та науковому аспектах її діяльності.

2. *Долучення теорії та практики наукової організації праці й раціональної адміністрації в бібліотеконому.* Схвальним є те, що до слухачів курсів доносяться дослідницько-наукове спрямування роботи бібліотекаря та потреба в ефективному бібліотечному менеджменті.

3. *Активізація бібліотечної праці.* На сучасному етапі активізація бібліотечної діяльності забезпечується запровадженням різних інноваційних технологій, зокрема аустріч-технологій.

4. *Розвиток інформаційно-бібліографічної діяльності.*

5. *Досліджування читачтва.* У сучасних умовах цей соціологічний метод активно використовується в роботі бібліотечної установи з метою визначення та задоволення читачьких потреб.

ДОДАТОК.

Вказівки по літературу давнішу слід глядати в публікаціях Верхньського (Bibliografie, jej istota i zadania, Lwów 1923), Жівного (Rukovet' bibliografie, i. Praha 1924) та інших авторів.

Новішу треба шукати в книгознавчих енциклопедіях:

Ceskoslovenské knihovnictví. V Praze 1925.
Handbuch d. Bibliothekswissenschaft. Bd. I. Leipzig 1931. (Bd. II — друк).

Мезьєр А. В. Словарний указатель по книговедению. Ленинград 1924; доповнення — ч. I. (А-Ж). Ленинград 1931; ч. II — друк та у публікаціях:

Internationale Bibliographie d. Buch u. Bibliothekswesen, 1926-32 sq.
Internationale Jahrsbericht d. Bibliographie, 1930-32 sq., що й видає щорічно книгарня Otto Harrassowitz в Лейпцигу.

Вище згадані джерела належить доповнити списком часописів загально-книгознавчих, бібліографічних та бібліотекознавчих:

Українські:

1. *Известія Одеського Бібліографічного Общества.* Т. I. Одесса 1911 sq.
2. *Матеріали до укр. бібліографії.* Т. I—V. I. Львів 1909-24.
3. *Книжний Бюлетень.* Полтава, з 1917.
4. *Книгарь.* №№ 1—31. Київ 1917—1920
5. *Книжний Вістник.* Київ 1918. №№ 1-2.
6. *Голос Друку.* Харків 1921, № 1.
7. *Книжка.* Станіславів, з мая 1921 по грудень 1923.
8. *Книга.* Відень 1921, № 1.
9. *Українське Книгознавство.* Варшава 1922, № 1.
Позабрани 1922-23, №№ 1—3.
10. *Книга.* Харків 1923, №№ 1—4.
11. *Бібліографічні Вісті.* Київ. 1923, №№ 1—4; 1924, №№ 1—3; 1925, №№ 1—2; 1926, №№ 1—4; 1927, №№ 1—4; 1928/29, №№ 1—4; 1930, №№ 1—4.
12. *Нова Книга.* Харків 1924-25, №№ 1—10.
13. *Літопис Українського Друку.* Харків 1924-32 sq.
(Перед тим див.: Правительственный Вістникъ, С.-Петербургъ 1872—1907 та Книжкия Литовскія, С.-Петербургъ 1907—1923).
14. *Бюлетень Одеського Бібліотечного Об'єднання.* Одесса 1924-26.
15. *Червона Преса.* Харків 1925-28 sq.
16. *Бібліотечний Порядник.* Львів, з січня 1925 по грудень 1926.
17. *Славянская Книга.* Прага 1925-26.
18. *Бібліотечний Збірник.* Київ 1926-27, №№ 1—3.
19. *Журнал Бібліотечного Знання та Бібліографії.* Київ 1927-30 sq., №№ 1—4 sq.
20. *Книжнич.* Львів 1927, № 1.
21. *Книголюб.* Прага 1927-32 sq.
22. *Бюлетень Держ. Видавництва України.* Харків 1928-29.
23. *Книгошоша.* Харків.
24. *Бюлетень бібліографії та бібліотечної роботи.* Дніпропетровськ 1928 sq., № 1 sq.
25. *Завіски укр. бібліограф. товариства в Одесі.* Одесса 1928 sq., № 1 sq.
26. *Радянський книгарь.* Харків 1929-32 sq.
27. *Кооперативний Книгарь.*

Чужоземні:

- Польща —
Przegląd Biblioteczny. Kraków 1927-32 sq.
Biuletyn Bibl. Publicznej m. st. Warszawy. Warszawa 1929-32 sq.
Urządowy Wykaz Druków wydawanych w Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa 1927-32 sq.
- Московщина —
Красный Библиотекарь. Москва 1923-32 sq.
Библиография. Москва 1930, №№ 1—3.
Библиотечное ведение и библиография. Москва 1930, №№ 1—2.
Правительственный Вѣстникъ. С.-Петербург. 1872—1907.
Книжняя Литовскія. С.-Петербургъ. Москва 1907—1932 sq.
- Чехословацкія —
Casopis Ceskoslovenskych Knihovniku. V Praze 1922—1932 sq.
Slovenská Knihoveda. Praha 1930, №№ 1—4.
- Німеччина —
Zentralblatt f. Bibliothekswesen. Leipzig 1884—1932 sq.
Hefte für Bücherwesen. Leipzig.
- Франція —
Revue des bibliothèques. Paris 1891—1932.
- Сполучені Держави Півн. Амер. —
Bulletin of the American Library Association. Chicago 1907—1932 sq.
Library Journal. Chicago 1877—1932 sq.
- Англія —
Library Association Record. London 1923—1932 sq.

Більш докладні відомості про чужоземні часописи бібліотекознавчі подає Л. Б. Хавкина у своїй статті: *Иностранные библиотечные журналы, „Библиотечное ведение и Библиография“*, Москва 1930, № 1—2, стор. 137—142.

Відомості про існуючі інститути книгознавства, бібліотекознавства та бібліографії, про відповідні товариства, музеї, книгозбірні та школи (катедри) тощо, подають такі світові інформатори:

- Minerva. Jahrbuch d. gelehrten Welt. Bd. I—III. Berlin u. Leipzig. вид. Walter de Gruyter;
Index Generalis. Annuaire général des universités. Paris, вид. Spes.

КОТРИ ВИХОДЯТЬ ЩО КІЛЬКА РОКІВ У НОВОМУ ВИДАННЮ.

Рис. 1. Додаток до програм курсів Л. Биковського із книгознавства, бібліографії та бібліотекознавства (1933 р.)

6. *Розвиток бібліотечної педагогіки.* На сучасному етапі її важливим аспектом є свобода спілкування бібліотекаря з читачем, постійне вивчення його інтересів, надання порад і рекомендацій щодо вибору книги, неперервна підтримка в пошуку відповідей на питання, що хвилюють.

7. *Розвиток фахової свідомості у бібліотекарів, спілковий рух та перспективи на будучність.*

8. *Розвиток бібліотечної політики.*

9. *Міжбібліотечне випозичання книг* (міжбібліотечний обмін).

Важливо підкреслити, що рекомендована література містить бібліотекознавчі публікації не лише українською, але й польською, чеською, московською, німецькою, французькою, бельгійською, англійською мовами. Це свідчить про глибоку обізнаність автора з зарубіжними джерелами та його широкий фаховий світогляд.

Додаток містить посилання на «давнішу» і «новішу» літературу, перелік енциклопедичних та періодичних видань (рис. 1).

Висновки. Слід зазначити, що проаналізовані навчально-методичні матеріали, незважаючи на невеликий обсяг, є доволі інформативними. Автор, усвідомлюючи обмеженість розробки, наголошує на необхідності написання підручника з бібліотекознавства і водночас підкреслює їх практичну значущість для наукових студій аспірантів та їхніх наукових керівників, ефективної роботи бібліотекарів-практиків.

Окрім уявлення про модель підготовки тогочасного фахівця бібліотечної галузі, розглянута розвідка цінна документальним свідченням про прихильність Л. Биковського до ідей Ю. Меженка, Л. Живного, Л. Хавкіної та інших провідних науковців світового рівня, вона надає можливість простежити становлення наукових поглядів видатного українського книгознавця, бібліотекознавця, бібліографа, щиро патріота та борця за незалежність нашої країни, одного з фундаторів Всенародної бібліотеки України (нині – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського).

Список посилань

- Биковський, Левко. (1933). *Книгознавство, бібліографія та бібліотекознавство*. Українське Видавниче Товариство у Варшаві.
- Бутко, Л. В., Маслак, В. І., Василенко, Д. П., Саранча, В. І., Шабуніна, В. В. (2020). *Імідж бібліотеки: навчальний посібник*. ПП Щербатих О. В.
- Василенко, Д. П., Бутко, Л. В., Шабуніна, В. В. (2020). Внутрішній імідж бібліотеки: складники, функції, основні етапи формування. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 27–33. Видавничий дім «Гельветика».
- Гуменчук, А. В. (2021). Міжнародні вимоги до гармонізації освітніх програм підготовки фахівців у галузі бібліотекознавства та інформаційних наук. *Вісник ХДАК*, Вип. 59, 33–44.

- Загородня, Л. (2016). Безперервна бібліотечна освіта як важливий чинник розвитку бібліотечної професії: історія та сьогодення. *Наукові праці НБУВ ім. В. І. Вернадського*, Вип. 44, 171–190.
- Коржик, Н. (2017). Професійні компетенції бібліотекаря XXI століття. *Вісник Книжкової палати*, 6, 12–15.
- Маслак, В., Бутко, Л., Василенко, Д. (2018). Дуальність підготовки фахівців сфери культури: pro at contra. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва*, Вип. 3, 54–60.
- Соляник, А. (2017). Сучасні тренди модернізації вищої бібліотечно-інформаційної освіти України. *Вісник Книжкової палати*, 1, 21–24.
- У Козельщині відкривається сучасний Smart-простір. (15.09.2022). <https://poltava365.com/u-kozelshhini-vidkrivaetsya-suchasnij-smart-prostir.html>
- Osikovich, Z., Butko, L., Maslak, V., Vasylenko, D. (2020). External Image of the Modern Library as a Strategic Task of its Management. *Socio-Cultural Management Journal*, 1, 137–151.

References

- Вукovskyi, Levko (1933). *Book science, bibliography and library science*. Ukrainske Vydavnyche Tovarystvo u Varshavi. [In Ukrainian].
- Butko, L. V., Maslak, V. I., Vasylenko, D. P., Sarancha, V. I., Shabunina, V. V. (2020). *Image of the library: a study guide*. Private company Shcherbatykh O. V. [In Ukrainian].
- Vasylenko, D. P., Butko, L. V., Shabunina, V. V. (2020). Internal image of the library: components, functions, main stages of formation. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 27–33. “Helvetica” publishing house. [In Ukrainian].
- Humenchuk, A. V. (2021). International requirements for the harmonization of educational programs for training specialists in the field of library and information science. *Visnyk KSAC*, Issue 59, 33–44. [In Ukrainian].
- Zahorodnia, L. (2016). Continuing library education as an important factor in the development of the library profession: history and present. *Naukovi pratsi NBUV im. V. I. Vernadskoho*, Iss. 44, 171–190. [In Ukrainian].
- Korzhyk, N. (2017). Professional competencies of the librarian of the XXI century. *Visnyk Knyzhkovoї palaty*, 6, 12–15. [In Ukrainian].
- Maslak, V., Butko, L., Vasylenko, D. (2018). Duality of training of specialists in the field of culture: pro at contra. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstva*, Issue 3, 54–60. [In Ukrainian].
- Solianyk, A. (2017). Modern trends of modernization of higher library and information education in Ukraine. *Visnyk Knyzhkovoї palaty*, 1, 21–24. [In Ukrainian].
- Modern Smart-space opens in Kozelshchyna (15.09.2022). <https://poltava365.com/u-kozelshhini-vidkrivaetsya-suchasnij-smart-prostir.html>. [In Ukrainian].
- Osikovich, Z., Butko, L., Maslak, V., Vasylenko, D. (2020). External Image of the Modern Library as a Strategic Task of its Management. *Socio-Cultural Management Journal*, 1, 137–151. [In English].

Надійшла до редколегії 01.09.2022